

עט דצון

אסופה מבית היוצר של הקולג'
מכון ללימודי היהדות, ירושלים

בשבר שבין תקופה שחלפה לזו המתקרבת נמצא החסד. הוא תופר תקופה לתקופה בקווים עדינים של חמלה, של חיפוש אחרי אלוהים ואדם. בשבר שבין תקופת טרום הקורונה לזו שאחריה נמצאות המילים, הן אלה שרוקמות סיפורי חיים החושפים את הלב ומכאוביו, את הנשמה וחיפושיה, את הקרבה בין אדם לאדם. בשבר שבין החורף לקיץ נמצאים הלוחות, רסיסים של משפטים, שהתפזרו לאותיות שמהן נרכיב מחדש את המילים הבוראות את חיינו אחרי הנגיף.

שלושה שערים מעטרים את עמודי הגיליון שלפנינו. שלושה ציטוטים ממגילת רות, שרוחה שורה על היצירות הכתובות ועל זו המאירת. השער הראשון יִפְרֹשֶׁתְּ כְּנָפֶיךָ עַל-אַמְתֶּךָ' מזמן מחשבות על החסד ועל האינסוף, על הכמיהה לאיזשהו סדר בכאוס שנפער, הכמיהה להרגיש את אלוהים. השער השני יִזְהֶי בְּחֻצֵי הַלֵּילָה' שואל את שאלת האהבה, שאלת החיבור בין שניים שהופכים לאחד. ברוח התקופה מאיר באור חדש את הבידוד, את הבריחה כאפשרות לרוח. וכן, מזמין לחוות את האהבה ליצירה, זו הנולדת מתהומות והופכת לשיר למעלות. השער השלישי יֵאָל-אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֲלֶיךָ' רואה את האנושי שבאלוהי, את שביר הלוחות כאפשרות להטיל ספק, לומר מילים של קודש, להשתעשע עם המצוות והחוקים, להתפלל ללב שיפתח ולקוות שמבין הסדקים תתמלט תפילה נידחת, חרישית.

תוכן עניינים

1

שער ראשון: וּפְרִשְׁתָּ כְנָפֶיךָ עַל-אַמְתֶּךָ

אָנוּ רוֹצִים לְהַרְגִישׁ אֱלֹהִים / יונתן קונדה

2

מחשבות על זמן ועל חסד / אסנת אלדר

3

לְשֵׁם יַחֲוֹד שְׁכִינְתָּהּ וְקִדְיָשָׁא בְּרִיךְ הוּא / סיון נבון שובל

4

אינסוף / ליאודה לונדי-ברש

Counting / Leora Londy-Barash

5

הגיון קוסמי / טל גרמיזה

6

שער שני: וַיְהִי בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה

תורה, אהבה ותהומות / דליה מרקס

8

ויהי בחצי הלילה / בנימין מיניץ

9

בידוד / יונתן קונדה

10

נִצְנִי לְכֹךָ / סיון נבון-שובל

11

שְׁיִמְנֵי כַּחוֹתָם - אמנון ריבק

12

שער שלישי: אֶל-אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלַי

המושלם-השבור והחלקי-השלם / יהוידע עמיר

13

הלוואי / שני בן אור

14

מילים של קודש / טל גרמיזה

שברי לוחות - אמנון ריבק

15

יש אור שלעולם לא כבה / תומר דינה ונטורה

16

דרשה לתפילה פרשות השבוע 'בהר-בחוקותי' / דויד אזולאי

עורכות: אסנת אלדר ותומר דינה ונטורה

עיצוב: סטודיו קורץ

© כל הזכויות שמורות למחברים ולמחברות 2020

הזכויות ליצירות הספרותיות שמורות למחברים, להוצאות הספרים ולאקו"ם

וּפְרִשְׁתָּ כְּנֹפֶךְ עַל-אַמְתְּךָ

אָנוּ רוֹצִים לְהַרְגִישׁ אֱלֹהִים

יונתן קונדה

אָנוּ רוֹצִים לְהַרְגִישׁ אֱלֹהִים

בְּתוֹכֵנוּ כְּמוֹ לְשׁוֹן נֶעֱה בְּנִשְׁיָקָה

צִרְפָּתִית

אָנֹחֵנוּ רוֹצִים אֱלֹהִים הוֹרָה

רוֹצִים אֱלֹהִים יָלָד

רוֹצִים אֱלֹהִים בְּלִי גוּף

אָנֹחֵנוּ רוֹצִים אֱלֹהִים גָּנָה פְּרֻטִית

וְתִלְיוֹן וְטַבַּעַת עַל אֶצְבַּע

הַמִּוִּשְׁשֻׁת לְגַעַת

בְּלִי נְטִיָּה אוֹ תְּבִנִית

רוֹצִים אֱלֹהִים סֶכֶר בְּלִתִּי נִרְאָה בְּקַפָּה

נִמַּס מִתְעַרְבֵּב

מִסְתָּר

אָנֹחֵנוּ רוֹצִים אֱלֹהִים חֶתָּן

רוֹצִים אֱלֹהִים כְּלָה

תַּחַת חֶפֶת הַיּוֹם-יוֹם רוֹצִים לְטַעַם רוֹצִים לְדַעַת

אָנֹחֵנוּ רוֹצִים אֱלֹהִים קֶצֶה חוּט

רוֹצִים אֱלֹהִים רָהוּט

רוֹצִים אֱלֹהִים שְׁתַּסְבִּיר

שְׁאֵלָהִים מִמֶּשׁ כָּאֵן

מַעַל גְּגוֹת הָעִיר כְּמוֹ אֲנִשְׁנוֹת שֶׁל רָצוֹן

טוֹב וְאַנְחֵנוּ קוֹלְטִים אֶת שְׂכָר הַשְּׂדֵר

וְתִזִּיז וְתִמְטִיר

שֶׁתְּצִיל שֶׁתְּרַאֲהַ שֶׁתְּקַשִּׁיב

שֶׁתְּשַׁמַּע שֶׁתְּלַךְ שֶׁתְּבוֹא

שֶׁתְּסַלַּח שֶׁתְּסַלַּח שֶׁתְּשַׁמַּח בְּנוֹ כְּמוֹ

כְּשֶׁהָרוּחַ נוֹשֶׁכֶת מִכָּל עֵבֶר

וְאֵין אָנוּ רוֹאִים אֱלֹהִים

אֶלָּא בְּרַעַד

שְׁאֵנֵנוּ

הַעֲצִים וְהַשֹּׁעַר

הַמִּתְבָּדֵד

אָנוּ רוֹצִים

שֶׁתְּמַשְׁכֵּנוּ,

וְנִרְצָה

אֱלֹהִים בְּתוֹךְ הַגְּרִיזִים

שֶׁל הַחֹל וְהַסֶּפֶק

בְּתוֹךְ בֶּץ הַהִתְאַהֲבוּת

מחשבות על זמן ועל חסד

בעקבות שירו של יהודה עמיחי 'שעת החסד'

אסנת אלדד

הם היו קרובים זה לזה, ככל שאחדות הגורל מאפשרת את הקרבה. הייתה זו ברית גורל, שיכולה הייתה להפוך לברית הייעוד. אך הם מתפזרים, כותב עמיחי, כִּל אֶחָד יִהְיֶה שׁוֹב אֶבֶן דֹּמִינֹ / עִם צֶד אֶחָד פִּתּוּחַ / לְמִצָּא לוֹ תּוֹאֵם חֲדָשׁ / בְּמִשְׁחָקִים שָׁאִין לָהֶם סוּף. לכאורה, עולה נימה של אכזבה מסיום השיר, שכן הייתה איזו הזדמנות לברוא עולם חדש ושעת החסד עברה ולא תשוב.

אולם, אני חוזרת וקוראת את שירו של עמיחי ומלאת הודיה על האפשרות לברוא שעות חסד שכאלה, לתפור שמיכות חסד עבות, לייצר מרחבים של קרבה הדדית בין זרים, להזרים לתוך המרחבים הללו חמלה וסקרנות, רגישות והבנה והמון הקשבה לסיפורי החיים המועברים, דווקא בין זרים. היצירות הללו, חוויות החיים, הזיקות ההדדיות, הן אלה הממלאות את הלב, מאפשרות לו לפעום פעימה אחת נוספת, מטעינות את הנפש בתחושה של נראות הדדית, בתחושה שראו אותי ברגע קצה אחד וגם אני יכולתי לראות, לטעום, לעזור.

טעמן המתוק של שעות החסד מלווה אותי משעת חסד אחת לרעותה, אני מלקטת סיפורי חיים, אוצרת אותם בין דפים, בין חדרי הלב, לתהילת עד.

בימים שבהם הזמן הפך להיות בד בבד יחסי וצמיגי, בימים שבהם מנסים לחנך אותנו להתרחק זה מזה, לחשוך, לבדוק, לנתק מגע, דווקא בימים כאלה אני מבקשת לנצור את שעות החסד, שבהן הזמן הופך להיות עגול, רחב ומלא חיות, והאנשים מוארים באורו החיוור של הירח וזהרים מאורם שלהם, שזורח ביישנות בכל מפגש חד פעמי שכזה. שכן, אורן של הנתינה, של הכרת הטוב, של האהבה, הוא אשר יאיר בחסד ובהודיה את דרכם של המפספסים את האוטובוס האחרון, של הנפרדים מבני שיחם בתחנה בחצות, אלה הממשיכים לחפש תואם, במשחקים שאין להם סוף.

'פַּעַם חֲשַׁבְתִּי שְׁאֶפְשֵׁר לְפִתֹּחַ כָּךְ:', פותח עמיחי את שירו. ואני חשבתי, כמה תקווה ופיקחון טמונים בשורה הזו, שכן מחשבת הפתרון מתערבבת לה עם מילת העבר 'פעם', פעם ולא היום.

כְּמוֹ אֲנָשִׁים שְׁמֵתֶאֱסָפִים בְּחֻצוֹת בִּתְחִנָּה
לְאוֹטוֹבּוֹס הָאֲחֵרוֹן שֶׁלֹא יָבוֹא

ממשיך הזמן בשירתו זו להתגבש לרגעים של קצה: חצות בתחנה, אוטובוס אחרון, שלא יבוא. אני מדמיינת את תחנת האוטובוס השוממה בתחנה המרכזית הישנה של ירושלים, שעת חצות, התהייה הנצחית אם פספסתי את האוטובוס האחרון, או לא. והימים, ימי טרום הטלפונים הניידים, טרום לוחות ההודעות האלקטרוניים.

בשקט, כמו בגניבה, נאספו אנשים לתחנת האוטובוס הזנוחה בקצה התחנה המרכזית הישנה. אישה מבוגרת שחזרה מביקור אצל משפחתה של בתה, חייל החוזר לבסיסו, כמה נערים ונערות מרוגשים אחרי בילוי משותף, זוג טרוד בענייניו ותינוקת קטנה ישנה בשקט בעגלה, עטופה היטב בשמיכה ורודה. המבטים המושפלים נבוכים להיתקל במבטו של האחר, העיניים התוהות מחפשות היכן לקבע את בהייתן. לוח מודעות סדוק, שמאחוריו מסתתר מה שהיה לוח הזמנים של האוטובוס האחרון, זה שלא יבוא. לאט לאט מורמות העיניים ופוגשות בזוג עיניים אחר, אישה מבוגרת מציעה פרוסה של עוגה לחייל השבוז, מנסה ללקט שאריות אחרונות של חום, של מתוק ושל בית, טרם ייסגר בבסיסו בשבועות הבאים. נערים ונערות מביטים בסקרנות בתינוקת הישנה וקושרים שיחת חולין עם הוריה.

ואני. אני מביטה בהתרחשות וחושבת, כמה הזדמנויות לקשר נרקמות בזמן הקצה הזה, כמה חוטי חסד נשזרים זה בזה, נארגים לשמיכת טלאים רחבה, כמו זו העוטפת את התינוקת בשנתה, כמו חופה.

לְנִשְׁם יַחֲוֹד שְׁכִינְתִּיהָ וְקַדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא

סיון נבון שובל

שכינתיה -

הַשׁוֹכֶנֶת בְּמִדּוּמֵי נַפְשִׁי
בְּמַעֲמָקֵי לִיבִי
מְשַׁכֵּן שָׁל אֹדֶר וְחֶסֶד.
[שְׁכֵנָה טוֹבָה טוֹבָה]
לְהַדְהִיד בְּכָל עֲצָמוֹתַי
אֶת עֲצָמֹת רוּחִי.

שכינתיה כְּנֶגֶד בְּרִיךְ הוּא - שְׁכֻזְהֶגְם

נוֹלַדְתִּי אֲנִי
מִתְמַלֵּאת נַפְשִׁי
בְּשִׁעָה קְלָה שָׁל
טוֹב וְחֶסֶד
שְׁאֲנִי סְמוּכָה וּבְטוּחָה בִּי
יְרֵדְפוּנִי כָּל יְמֵי חַיִּי.

וּכְשֶׁאֶקְרָא לְשְׁכִינְתִּיהָ שְׁתַּתְגַּלֶּה בְּפָנַי

שׁוּב

שְׁתַּתְמַזְג עִם בְּרִכְתּוֹ שָׁל הוּא
בְּרִכַּת הָאֹר, הַטוֹב וְהַחֶסֶד
כְּמִגְנִי
יִדְשֹׁן בְּשִׁמּוֹן רָאשִׁי
וַיִּמְלֵא אֶת כּוֹסִי לְרוּחַ.
אֲנִי מוֹכֵנָה.

Counting

Leora Londy-Barash

Counting into oblivion.

Down. Up. Climbing to nowhere.

The past keeps us moving forward.

One day of nowhere becomes now.

Chesed, Gevurah, Tifereth, Netzach, Hod,
Yesod, Malchut.

Enslaved to circumstance.

Enslaved by this boundless freedom.

Freed from the reigns of cruelty only to be
bound by the wilderness of revelation.

אינסוף

ליאורה לונדי-ברש

אינסוף.

אינסוף של זמן.

אינסוף של בריאה. של צמיחה.

אינסוף של אפשרויות. של החמצת הזדמנויות.

אינסוף של ביחד. של בידוד.

אינסוף של יצירתיות. של שעמום.

הכל מרגיש וחסר משמעות בקול אחד.

כאשר אינסוף אז -

אין למה לצפות. אין אכזבות.

הכל פשוט נמצא ונאלו לא קיים.

אך הספירה אומרת שלאינסוף יש סוף.

סופרים פחד. כאב. רבונות.

סופרים גאווה.

סופרים את עצמנו.

סופרים כל רגע.

מחרות למתן תורה - נאורות ובהירות.

הַגִּיוֹן קוֹסְמִי

טל גרמיזה

עֲכָשׁוּ הַכֹּל נִרְגַּע,
עֲכָשׁוּ הַכֹּל נִרְגַּע בִּי.
יָרַח אֶקְרָאִי וּמִדָּק
זוֹרַח לִפְנֵי.
אֲנִי רוֹצֶה לְהֶאֱמִין,
לִפְנֵי שְׁהִיוֹם מְגִיעַ,
שְׁנִיחָנְתִּי אוֹלִי
בְּהַגִּיוֹן קוֹסְמִי מְפֹלֵא
שִׁיזְדַּע טוֹב מִמֶּנִּי כְּמַעַט
וְגַם אֲנִי תִקְרַף מְגִיעָה.

הַכֹּל בְּזִהְיוֹת עֲכָשׁוּ,
וְעַל כָּל־
אֲנִי נִזְהָרְתִּי;
וּמִי נִזְהָר עָלִי-
רָגִישׁ וּמִדָּק?
אֲנִי רוֹצֶה לְהֶאֱמִין,
כְּשֶׁשׁוֹב מִלְמַעְלָה
יורֵד כָּאֵן הָעָרֶב,
שִׁיגִישׁ מִי שְׁמֵתִּבּוֹגֵן בִּי
גַם מִן הַמְרָחֵק.

לֹאט, לֹאט.
בְּזִמּוֹ הִזָּה שֶׁל הַיּוֹם
כִּכְרִי אֵינֶנִּי מְמַהֶרֶת כְּמַעַט.
הַגִּיוֹן קוֹסְמִי מְפֹלֵא-
יֵשׁ לוֹ סִבְלָנוֹת רַבָּה.
הָעִיר מִתְהַדְדֶרֶת
בְּצִבְכָּעִים חֲדָשִׁים,
וְגַם אֲנִי מִשְׁתַּנָּה.
הָיִיתִי רוֹצֶה לְהֶאֱמִין
שֶׁאֲנִי קְרוֹבָה.

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה

תורה, אהבה ותהומות

דליה מרקס

לקראת חג השבועות, שבו נחגוג הן את מתן התורה והן את פוריות האדמה וביכורי פירותיה, אני מבקשת להרהר בכוחות הנובעים מתהומות הנפש ומתגשמים ביצירה. אני מבקשת לשאול על טיבם ועל הסכנות הגלומות בהם באמצעות מדרש. המדרש מתאר את ניסיונו של דויד המלך להקים את התשתית לבניית בית המקדש, ואת האירועים הדרמטיים שאירעו לו ולעולם בעת ההיא. כידוע, דויד (שאת סיפורה של סבתא רבתא שלו, רות נקרא בחג מתן תורה), לא זכה להקים את בית המקדש. הדבר נמנע ממנו מפני ששפך "דם לָרֵב" (דבה"א כב, ח), המדרש מציע אולי סיבה נוספת לכך:

בבלי סוכה נג, ע"ב

בשעה שכרה דוד שיתין,

קפא תהומא ובעא למשטפא עלמא.

אמר דוד: מי איכא דידע אי שרי למכתב שם אחספא

ונשדיה בתהומא ומנח?

ליכא דקאמר ליה מידי.

אמר דוד: כל דידע למימר ואינו אומר -

יחנק בגרונו.

נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו:

ומה לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה תורה: שמי

שנכתב בקדושה - ימחה על המים,

לעשות שלום לכל העולם כולו -

על אחת כמה וכמה.

אמר ליה: שרי.

כתב שם אחספא, ושדי לתהומא.

ונחית תהומא שיתסר אלפי גרמידי.

כי חזי דנחית טובא,

אמר: כמה דמידלי טפי, מירטב עלמא.

אמר חמש עשרה מעלות

ואסקיה חמיסר אלפי גרמידי,

ואוקמיה באלפי גרמידי.

תרגום:

בשעה שכרה דויד יסודות,

צפה התהום ורצתה לשטוף את העולם.

אמר דויד: יש מי שיודע האם מותר לכתוב שם

על חרס ולהשליכו לתהום כדי שתנוח?

לא היה מי שיאמר לו דבר.

אמר דויד: כל מי יודע לומר ואינו אומר -

ייחנק בגרונו.

עשה אחיתופל קל וחומר מדעת עצמו (ואמר):

אם לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה תורה:

שמי שנכתב בקדושה - ימחה על המים,

לעשות שלום לכל העולם כולו -

על אחת כמה וכמה.

אמר לו (לדויד): מותר.

כתב שם (המפורש) על חרס והשליכו לתהום.

וירדה התהום שש עשרה אלף אמות.

כאשר ראה שירדה (התהום) הרבה,

אמר: ככל שתהיה מורמת יותר, העולם יהיה רטוב יותר.

אמר חמש עשרה (שירי) מעלות

והעלה (את התהום) חמש עשרה אלף אמות,

והעמידה באלף אמות.

למדרש על כריית היסודות לבית המקדש[1] אין מקורות מקראיים. הוא מובא במהלך הדיון במקורן של שירי המעלות בתהלים (מזמורים קכ-קלד), המיוחסים לדוד ומסביר הן את מקורם והן ואת מהותן של ט"ו המעלות (=המדרגות) שהיו בבית המקדש בין עזרת נשים לעזרת ישראל, ושנוצרו לפי המדרש בעת שירת שירי המעלות.

בזמן שדוד המלך חפר יסודות לבית המקדש, הציפו מי התהום ואיימו להטביע את העולם. דוד הבין שעליו לחסום את הפרץ, ושרק "פקק" שעליו יהיה כתוב השם המפורש, שיסתום את מקור הנביעה, ימנע את הצפת העולם והחרבתו. בייאושו ביקש היתר הלכתי, אך זה לא נמצא, רק כשנקט באיום, נחלץ לעזרתו אחיתופל, יועצו, וסיפק מענה הלכתי: אם התורה התירה למחות את השם המפורש במים במהלך טקס הסוטה (במדבר ה, יא-לא), כדי "לעשות שלום בין איש לאשתו", קל וחומר שניתן לעשות כן כדי להציל את העולם כולו.

דוד אימץ את הפתרון והצליח לעצור את ההצפה, התהום צנחה שש עשרה אלף אמות. אולם ההצלחה הייתה גורפת מדי. כעת, ללא מים העולם נתון היה לסכנת יובש, צחיחות ולהיעדר כוחות יצירה בעולם. כדי לפתור את המשבר החדש שנוצר, דוד אמר "חמש עשרה מעלות", כלומר, את שירי המעלות שבתהלים, והתהום שצנחה החלה לעלות לאיטה, מעלה אחר מעלה, חמש עשרה אלף אמות. כך נשאר התהום במרחק בטוח מהאדמה, אך עדיין מלחלח אותה, כך שדרי עולם יכולים ליהנות מטובו.

המים במקורות ישראל הם בדרך כלל סמל לחיים ולברכה. בספרות חז"ל התורה מזוהה לא אחת עם מים "אין מים אלא תורה" (בבלי בבא קמא פב, ע"א). מים הם יסוד שופע, זורם, מלא כחיות אבל גם בלתי נשלט, וככזה יש בו סכנה. התהום האוצרת את מי בראשית היא מהות חסרת צורה מוגדרת ובלתי נשלטת, הקאוס המאיים להשתלט ולהחריב אבל גם מבוע היצירה. בתורתו של יונג, התהום מסמלת את הרחם, האם הגדולה והחמה אבל גם המסוכנת, המהות חסרת הגבולות וקווי המתאר.[2] התהום היא התת-מודע והחלקים הטרומ-מילוליים, העולם שלפני היות המילה, בהעדרם אין חיים אבל בהשתלטותם יש סכנה. לשם חיים בריאים נחוץ איזון בין הכוחות.

אם התורה נמשלה במים, הרי שתאוות הלימוד, הידע והחכמה, הם יסודות החיית בעולם, הם שמקנים טעם לחיים. אולם יש לטפח אותם ולהכיל אותם כך שלא יציפו ויטביעו. בעולם הדעת והיצירה נחוצה לנו קרבה לנביעה מן התהומות עמוקים ולצידה נחוצים הרגלים ומשמעת.

על המבקשים והמבקשות את התורה ואת הלימוד ואת היצירה למצוא את האיזון הנכון בין האהבה והתשוקה לתורה, שככל שהיא קרובה יותר "מתלחלח" העולם, והארץ מצמחת פירותיה" (רש"י, שם), כשככל ששורשי הניקה שלה עמוקים הם קרובים יותר למקורות היצירה, ובין הצורך להגדירם ולתחמם כך שלא יניחו לכוחות הבריאה הקמאיים להשתלט עליהם ולהטביעם.

אנשים ונשים שונים אנחנו, לכל אחד ואחת מאיתנו טבע יצירתי ואינטלקטואלי יסודי שונה. אלה מאיתנו הקרובים והקרובות יותר למבוע היצירה חסר הסדר והצורה ייטיבו לעשות אם ינסו להציב תחומים ליצירתם, ואלה מאיתנו האמונים על סדרים וגבולות, ייטיבו אם יבקשו לשהות, ולו קמעא, בעולם התהום הקמאי. ומי ייתן, שנזכה - איש בדרכו, אישה בנתיבה - להגדיל תורה ולהאדיר!

[1] כך לפי המקבילה בירושלמי (סנהדרין י, ב; ט, ע"א), כאן הדבר אינו נאמר במפורש.

[2] גם בתרבויות המזרח התהום הוא סמל נשי. דומה שבמדרש זה, מהדהד אפוס הבריאה הבבלי 'אֶנוֹמָה אֶלִיש', שבו הניצחון על האלה תַאֲמַת (הים הקדמון) היה בעצם ניצחון התרבות על התהום. הניצחון היה מהדהד ומוחץ ולנו נותר רק לתהות על המחירים ששילמו הטבע והאנושות עליו. וראו ש' שפרה ו' קליין, בימים הרחוקים ההם - אנתולוגיה משירת המזרח הקדום, תל אביב 1996, עמ' 7-54.

ויהי בחצי הלילה

בנימין מיניץ'

בידוד

יונתן קונדה

אילאן לברוח

אילא לברוח

אלא לברוח

אל לברוח

אל לברוח

נִצְנִי לִבִּי

סיון נבון - שובל

קומי לך רעיתי יפתי ולכי-לך
הנצנים נראו בארץ
הנצו נצני לבך
קומי לכי יפתי וצאי-לך
עמדי וקופה
התהלכי בדרך, בדרךך שלך
פסעי בך ללא כל מורא.

הראיני, מראיך היי לכל -
כפרדס רמונים
היי חומה. נכוחה.
שדיך כמגדלות
תנובתך כה נאה.

השמיעני!
היושבת בגנים,
חברים מקשיבים לקולך.
השמיעי קול תשוקותיך
נצחונותיך,
מכאוביך ואכזבותיך,
השמיעי קול משפיליך ומרוממיך,
כי-קולך כה ערב.

משכיני
אחריך נרוצה
הביאני

צאנה וראינה בנות ציון
והייתי בעיני כל,
כמוצאת שלום

שימני כחותם

אמנון ריבק

שימני כחותם על-לבך, כחותם על-זרועך--כי-עזה כמות אהבה, קשה כשאל קנאה: רשפיה--רשפי, אש שלהבתיה.
[שיר השירים ח ו]

יפה נוף משוב תגל קריה למלך רב / לך נכספה נפשי מפאתי מערב...
הלא את-אבניך אחונן ואשקם / וטעם רגביך לפי מדבש יערב!
[רבי יהודה הלוי, "מכבל ערב"]

שימני כחותם.
עשני חקוקה על לבבך כמו קעקוע.
עשה אותי כזאבת ונושכה כגעגוע.
שתכספי ותכשף אלי, מפאתי מערכים,
שכמו עפר אמתק לפיה, שאדבש כרגבים.

שימני כחותם.
עשני אות צרובה באש על מצחך הקר
כמו מכות-פרזל חורכת בגבו של הנקר.
היה מחתם, ומסמן, ומשולח כקין,
ומתענה ומתאנה אלי כהלך אל העין.

שימני כחותם.
היה נצר ומכתר בי, כיריחו. כירושלים.
היה גזע ברעב אלי, צמא אלי כמים.
היה נכנע ומתמסר אלי בלכן כל דגלך.
היה שללי וכיזתי עת אנתן את מגדלך.

שימני כחותם.
היה שמשון שלי בבית האסורים.
הפל את עמודי עליך,
ואת הון ביתי אתם.
כי עזה אהבתי כמאות ביסורים.

וּפְרִשְׁתָּ כְּנֶפֶךָ עַל-אַמְתְּךָ

המושלים-השבור והחלקי-השלם

יהוידע עמיר

"עַתָּה לְלֹדֶת וְעַתָּה לָמוּת עַתָּה לְטַעַת ... וְעַתָּה לְרְפוּאָה ...
עַתָּה סֶפֶד וְעַתָּה רִקּוּד ... עַתָּה לְחִבּוּק וְעַתָּה לְרִחֹק מִחֶבֶק"
קהלת ג, ב-ה

* הסיפור המקראי של תולדות האנושות פותח בגירוש מגן העדן. הוא מלמד שהאנושות אינה יכולה לחיות במקום ובמצב שבהם הייתה אמורה מלכתחילה לחיות. ה"גן בעדן מקדם" נועד לה והיא נועדה לו. אבל הזוג הראשון לא יכול היה לעמוד במציאות חיים אידיאלית זו, נטה אחר תאוותיו ומימש את מלוא רובדי חייו וייצרו. מתוך כך יכול היה, הוא וצאצאיו עד עולם, לחיות רק מחוץ לגן. בינינו לבין "דרך עץ החיים" מפריד לנצח "להט החרב המתהפכת". הגן הוא לנו רק זיכרון עמום ממציאות שמעולם לא נחוותה (או שמא כמאמר המדרש [אבות דרבי נתן, נוסחא ב, א] נחוותה שעות אחדות בטרם ירדה השבת הראשונה). הגן אינו אלא 'כוכב צפון' המזכיר לנו היכן מצויה שלימות חיינו שלא תושג, לאן עלינו לשאוף שאיפת עולמים כל עוד חיים בנות ובני אדם בעולם.

* הסיפור המקראי מלמד שארץ ישראל אינה מקום הולדתו של העם היהודי, אלא ארץ חפץ, ארץ שאליה הוא מהלך. מולדת הנקנית במהלך ארוך ורב תפוכות. אבות ואימהות האומה באו ממסופוטמיה, אור או חרן; שבטי ישראל יצאו ממצרים ונעשו לעם בסיני. האיכר המושרש באדמת מולדתו זה דורות רבים מצווה ללמד את לשונו לומר "אֲרָמִי אֲבִי וְיָרֵד מִצְרַיִם ... וְנִצַּעַק אֵל ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ ... וַיְבֹאנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת" (דברים כו, ה-ט). את החיים בתפוצה מלמד סיפור זה שפנינו לארץ ישראל. בשבתנו על אדמתנו ובמדינתנו מלמדנו הסיפור שלעולם לא נוכל לומר כעובדה וכתנון, שהארץ והמדינה שהקמנו בה, היא אכן "ראשית צמיחת

גאולתנו". בידינו ובמעשנו תלוי הדבר. לעולם תעמוד השאלה האם אכן נהיה זכאים לחיות "עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ". בכל דור ובכל רגעי חייהם מצווים היהודיים והיהודים: בחרו בדרך חיים שתבטיח שאכן "יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם" (דברים יא, כא) בארצכם.

* הסיפור המקראי מלמד שלוחות הברית - "הַלְחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמְכָּתֵב מִכְּתָב אֱלֹהִים הוּא חֵרִית עַל הַלְחַת" (שמות לב, טז) - לא היו מעולם בקרב מחנה ישראל. כבר ברגע שבו משה קיבל את הלוחות לא היה העם זכאי להם. כבר אז ידע האל, מה שמשה עדיין לא ידע, שאין קיום ללוחות בקרב רוקדי העגל. אך משה, כמאמר המדרש (ירושלמי, תענית, ד, סח ע"ג), חטף את הלוחות, נחוש להורידם לעם, ודקות אחר כך שיבר אותם על ההר הרחק מהרוקדים סביב העגל. הוא לא מסר אותם בידי העם כי ידע שלא יהיה בידי בני ישראל להכיל אותם. מה שיש אפוא בידינו הם רק שניים; שברי הלוחות האלוהיים שלא ניתן לקוראם ושמעולם לא קיבלנו אותם בשלמותם; והלוחות מעשה אנוש, שעליהם שב האל וציווה על דרך חיינו.

התורה אינה נתונה לנו אלא כזיכרון השברים וכניסיון נואש לשוב ולזכות בהם. ממש כשם שגן העדן אינו מקום חיינו, אלא זיכרוננו של מה שמעולם לא היה, מה שלעולם נשאף אליו; כשם שארץ ישראל היא בית חיינו רק בשעה שהיא גם מצווה וכיוון דרך.

אבל אנו נתונים לתורה. בידינו הלוחות השבורים, השזורים את זיכרון אימים בדבר ההשחתה שאנו כה מסוגלים, בידעה ברורה שהאל הוא-הוא נותן תורתנו, הוא-הוא המאמין בכוחנו לרפא, לתקן, להיות שותפיו הנאמנים.

הַלֹּאִי

שני בן אור

הַלֹּאִי שֶׁהֵלֵב יִפְתָּח
וַיִּנְפֹּץ אֶת הַחֻמּוֹת
וַיִּתְגַּבֵּר עַל הַמַּחְלֹת
הַמְּאַיִמוֹת
עַל יִכְלָתוֹ לְחַלֵּל אֵילֹת
בְּלִילֹת
וְלִשְׁאֵל עַל מָה הֵן חֻלְמוֹת
הָאֵילֹת
וּמָה הֵן עֹשׂוֹת בְּשָׂדוֹת?
וְהֵלֵב לֹא יִחְדָּל
מִלְבָּקֶשׁ
אֶת קִרְבָּת רִבְבוֹת
הַנְּשֻׁמוֹת הַשְּׁבֻרוֹת.
שֶׁהֵלֵב יִפְתָּח
וַיִּתְרוֹקוּ וַיִּתְמַלֵּא
בְּסָפּוֹת וּבְאַרְנוֹת
בְּמִדְּפִים וּבְעִפְרוֹנוֹת
שֶׁיִּהְיֶכּוּ אוֹתוֹ
לְבֵית
עֹבֵד תְּפִלּוֹת נְדָחוֹת.
הַלֹּאִי
שֶׁהֵלֵב.

הוא נתנה לנו, וגם כשצפה בריקוד המבעית סביב עגל הזהב, זה ששום תורה אינה יכולה למנוע מהמתמכרים לו, הניח למשה לגבור עליו ולחטוף ממנו את הלוחות; רק כדי לשברם כעבור דקות אחדות. מעבר לכך, יש בידינו הלוחות השלמים, החליפיים, אלא שלא הוא ולא אנחנו בעליהם-יוצריהם היחידים, אלה שקיומם מותנה במאמץ הגדול ליטול חלק, לשתף פעולה, לעצב מצווה, ליטול אחריות. ניתנו לנו כיוון-דרך, אתגר, מצווה. הונחלה לנו אמונה בכוחנו לצעוד בנתיב של אמת וצדק, שלום וברכה. יש בידינו אמת מידה להבחין בין מאמץ לאחוז באמת לבין התמכרות לשקר, בין הינתנות לאתגר הצדק לבין אחיזה שיכורת כוח בעוול ובגזל, בין שותפות בשכלולה של הבריאה לבין הריסתה והשחתתה. המושלם והאלוהי שבידינו - שבור אך קיים ועומד; האנושי, החלקי הנוצר יום-יום בתווך שבינינו לבין אלוהים - מונח בשלמותו בארון. בידינו הדבר, לפתוח את הארון, לקרוא את הכתוב, לחדש את משמעו. בפינו ובלבבנו לעשותו.

מלים של קדש

טל גרמיזה

שברי לוחות

אמנון ריבק

"אתה", אמרת לי, "אתה תורה סדורה.
אתה משנה ברוך ובהירה,
אתה - אתה,
כלי הרבה ענינים,
שלם. כמו שפעם.
כמו הזמנים."

טעית.
אני שבירי לוחות.
פרוץ אל הרוחות,
אני כלי תורת על פה,
נמסר ולא נמסר,
עם כל שנה אני נחסר,
נגרש, נגרע,
ומחפש.

אני שבירי.
אני 'ויהי אחרי',
משיל ספק, משל, משח כשאלה אל הקירות והתקרה,
אני מוקש, אני נוקש, חובט בדלת הסגורה,
ואז חוזר, ומתיישר, ומתפקד אל השורה,
ומתייצב אל החומה.

עייף.
עטוי טלית פרומה,
סתורת קצוות וציציות.
הדוף עדי קדר, רדוף בתיירות,
נאחז בקש,
מתש בקשיות,
בוער באותיות,
תלוי על בלי-מה.

דברי אל עצמך
בשפה שרק את מבינה.
דברי אל עצמך
במלים של קדש
ואל תוכי את עצמך
על מלים של חלשה.
את יכולה לשאול
לאן את הולכת,
ואת יכולה לשאול
מאין את מגיעה.

אם לא תרצי לענות
ואם תרגישי צורך לגלות-
צאי לחפש את אלהים.
צאי לטייל וחסשי בכל מקום-
באמצע המדבר או בין הבנינים.
הסבירי לעצמך,
אם תרצי,
אולי במלים.
אפשר לדבר על זה, כמוזן,
אך אפשר גם רק להתבונן בכוכבים.

כשתבואי לחפש-
פתחי את הדלת.
אל תעמדי בפתח,
אל תחכי שם לנצח.
הכנסי.
בואי ואל תהססי.
כשתבואי לבקש-
אמרי את כל המלים.
את יכולה להסביר, אם תרצי,
ואפשר גם רק להתבונן בכוכבים.

יש אור שלעולם לא נבה

תומר דינה ונטורה

אני רוצה לספר לך ספור על יצירה מטרפת -
יצירה שיוצאת מותוך יצירה
צבת בצבת עשירה.
בין השמשות.
ואני רוצה להגיד לך יותר מזה -
(על אף קדימויותה של האחת היא אינה מתקיימת אלולי
השניה)
אלהים פסל את האדם הראשון בדמותו
עפר מן האדמה.
ובאפיו נפח נשמת חיים
והאדם שר ועבד את האדמה.
אחר כך האדם שהיה בעצמו
אבן למחצה -
רצה להתארגן לבנין מסדר; כלומר לקהלה של אבני אדם.
(אבל הם התבלבלו ונתנו את עצמם במקום לבנה)
עד שהיתה סכנה של ממש ובמקום אחת מהלבנים יצא
משה שהוא בעצמו סלע.
והיה מדבר עם לא מעט סלעים -
וגדול הפסלים האנושי נפגש עם גדול הפסלים האלהי
(בנקרת הצור אלא איפה?)
ומשה נתן לאלהים לפסל אותו שוב
ואלהים בפעם הראשונה נשק למשה וחקק את שמו
על זרועו.

לוחות הברית היו ההסכם המפסל לך
שיצירה מיצירה יתקנים
האדם מאדם יתקנים
אבן למחצה, וצלם אלהים למחצה.
צבת בצבת עשירה.
זה קורה בין השמשות.
במקום הזה
הופך החשך לשמיכה
דרך רואים סנה בוער אחד
ואי-אפשר לכבות.
(בין השמשות).

דרשה לתפילה פרשות השבוע 'בהר-בחוקות'

דויד אזולאי

"אֲסִיבְחָקִי תִלְכוּ וְאֶת־מִצּוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם" (ויקרא כ"ו ג')

"אֵלֶּה מִצְוֹתַי אֲשֶׁר צִוֵּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינִי". (ויקרא כ"ז ל"ד)

פרשת בחוקותי מסיימת את רשימת המצוות החוקים והמשפטים שניתנו לעם ישראל על-ידי האלוהים בהר-סיני. מצוות אלו מלוות בשכר ועונש. אם תעשו ייטב לכם ואם לא רע ומר יהיה גורלכם.

העם היהודי עבר כברת דרך ארוכה מאז ועד היום והמסע הארוך במדבר התהייה הביא רבים ורבות בו לבחור ולקיים יום יום חלק מהמצוות והחוקים. בוררים את מה שנוח עבורם ומשאירים בארון הספרים את מה שכבר איבד מטעמו. הפסוק המופיע בפרשה: "אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בְּיָדוֹ וּבְיַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינִי בְיַד־מֹשֶׁה" (ויקרא כ"ו מ"ו) מדבר, לדעתי, על נתינה של המצוות מאלוהים לאדם, כנתינה שיש בה דיאלוג, נתינה שהיא בין לבין ולא משהו שיש בו סמכות עליונה אלא דיבור בגובה העיניים שיש מבט ומסירה.

תורת הגמול האלוהית אם כן כבר אינה רלוונטית עבור חלק מהעם ומשכך אני רוצה לברר ולשאול: מה יכול לעזור לנו, היום, לקיים מצוות חוקים ומשפטים. לא חיפוש משמעות למצווה (שזה נושא אחר בפני עצמו) אלא עזרה בפרקטיקה, משהו שיתמוך בקיום היומיומי וייתן לו מענה ויכולת להיות שלם ונינוח עם קיום החוקים. גמול שאינו תלוי בשכר או עונש. אני מבקש זאת בפרט בימים אלו בהם נוספו הלכות חדשות הלא הם הלכות הקורונה.

ברצוני להוסיף ולשאול: מה טיבן של ההלכות להם אנו נדרשים, מהו מקור הסמכות אליו אנו נושאים עינינו, האם אנו באמת ובתמים מאמינים בטוב שהן מייצרות, האם אנו מאמינים לבני האדם מקבלי ההחלטות בכלל ובתקופת הקורונה בפרט. האם ההחלטות הוותיקות הגורל על עתידם של בני אדם במישור הכלכלי והרפואי היו ההחלטות הנכונות? או כמו שאומר הנביא ירמיהו בהפטרת השבת "אָרֹר הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאֱזָס" אל לנו לסמוך על דברי בשר ודם? האם ההחלטות שאותם הם מקבלים הם בגדר תורה משמיים, האם בכלל קיום ההנחיות מונע מפחד, ואולי מהצורך לציית? והאם חובה אזרחית היא 'ההלכה' בימים אלו בפרט, ובימים כתיקונם בכלל? ומעל לכל כיצד נוכל להלך בסבך ההנחיות הלא ברורות בתחושה שקיימנו מצוה בינינו ובין חברינו וחברותינו? והאם הדיבור על כך שהעולם מאותן לנו שעלינו לשנות את דרכינו הוא בגדר דיבור שבין אדם למקום?

אני חש בזמן האחרון אבוד ביער השאלות הללו והייתי רוצה לנסות ולענות עליהן ולו במעט.

ווידוי קטן, אני לא אוהב חוקים והנחיות, אני אנרכיסט בנשמת. אני יודע בשכלי שמערכת כזו נועדה כדי לשמור על הכלל, ובפרט בימי משבר בהם אנו נמצאים צריך להיות סדר, הרי מדובר בדיני נפשות ואין לנו אלא להנמיך את ראשו ולתת להנהגה לעבוד, על מגרעותיה והטעויות הנעשות תוך כדי עבודה. על ההנהגה לייצר יציבות ולהשליט סדר. ואולי זו הבעיה, אני לא אוהב ששולטים בי. אני חש לעיתים קרובות שהשליטה חומקת מידיה של המנהיגות ואזי אני הופך לכלי משחק בידיה. אני רוצה להיות שותף במשחק.

כשהייתי ילד, במסגרות האורתודוקסיות בהם למדתי נהוג היה להעניש את מי שעבר על החוקים בעונש יצירת, העונש היה העתקה של מזמור התהילים הארוך ביותר מזמור קי"ט, מספר פעמים, לפי חומרת המעשה. בחיפוש אחר הדרך המתאימה לי לקיום חוקים ומצוות, הגעתי לאותו ב' במזמור זה ושם מצאתי מזמור להתלבטויותיי, נדמה כי משורר תהילים, מאות שנים אחרי מעמד הר-סיני, ניסה להבין מהי הדרך הטובה בבואנו להתמודד עם חוקים כאלו ואחרים בין אלוהים ואדם, וכך הוא מזמר שואל ועונה:

"בַּמָּה יִזְכָּדְנַעַר אֶת־אַרְחוֹ לְשֹׁמֵר בְּדַבָּרָךְ:
 בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצּוֹתֶיךָ:
 בְּלִבִּי צַפְנֹתִי אִמְרֹתֶיךָ לְמַעַן לֹא אֶחְטֹאֲלֶךָ:
 בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמַדְנִי חֻקֶּיךָ:
 בִּשְׁפָתַי סִפְּרֹתֶי כָּל מִשְׁפָּטֶיךָ:
 בְּדֶרֶךְ עֲדוּתֶיךָ שִׁשְׁתִּי בָּעַל כְּלִיָּהוֹן:
 בְּפִקְנֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה אֶרְחֹתֶיךָ:
 בְּחֻקֶּיךָ אֲשַׁתְּעֹשֶׂה לֹא אֲשַׁכַּח דְּבָרֶךָ:"

חוקותיו של אלוהים לא ברורים למשורר תהילים והוא מברך את אלוהים ומבקש ממנו שינחה אותו בדרך הנכונה, שילמד אותו את חוקיו. ולאחר מעשה בו מתקיימת שיחה וישנו מבט על אורחות החיים, הופכים החוקים לשעשוע. ברגע שהנהגה מאפשרת לנשלטים על ידיה דו-שיח ומאפשרת להם להישיר מבט בדרך קבלת ההחלטות ואורחות החירות, ובכך להבין באמת מה נדרש מהם ואיזה נטל הם נדרשים לשאת במאמץ המשותף, אזי יכולים החוקים להפוך לשעשוע. אני מציע אם כן להתייחס לחוקים ולהנחיות כשעשוע.

אבל מהו אותו השעשוע?

- האברבנאל, על הפסוק בישעיהו "הַשְׁתַּעֲשְׂעוּ וְשִׂעוּ" (כ"ט, ט') מסביר: "וכן אמר השתעשעו ושועו רוצה לומר הסתכלו בעניין הזה ועסקו בו...ושועו רוצה לומר דברו בו".
- הקונקורדנציה מסביר את המילה שעשוע כתענוג כמו ילד שעשועים.
- בספר משלי פרק ל' מספרת החכמה על היותה שעשועו של אלוהים בטרם ברא את העולם. "וְאַהֲיָה שְׁעֵשְׂעִים יוֹם | יוֹם" על שעשועים אלו מפרש המצודת-ציון: "שעשועים. ענין התעסקות לשמוח:"
- בליקוטי מוהר"ן מופיע הציטוט הבא, שם בהקשר לחג החנוכה: "יְמֵי חֲנֻכָּה הֵם יְמֵי הוֹדָאָה כְּמוֹ שְׁכָתוֹב: וְקִבְּעוּ שְׁמוֹנֶת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלּוּ הַלְלוּת וְלִהְלֵל...יְמֵי הוֹדָאָה זֶה בְּחִינַת שְׁעֵשְׂעוּ..."

לפי מקורות אלו שעשוע הוא לא צחוק, הוא אינו קלות דעת. שעשוע הוא מבט, דיבור, עיסוק, תענוג שמחה והודיה. לפיכך, אני מציע לחזור לדילמות בהן פתחתי ולהסתכל לחוקים למצוות ולהנחיות בעיניים, בין אלו שהן בינינו ובין המקום ובין אלו בין חברינו, מצוות מקראיות והנגזרות שלהם להלכה עד ימינו, כל אחד ואחת לפי ראות עיניו ובחירתו. אני מציע להביט בהן נכוחה, לדבר איתן ועליהן, לעסוק בהן ולא להרפות מקיומן, לזכור שהן מצילות חיים, לנסות אף לחגוג ולהתענג על הטוב שהן מביאות ולהודות. להודות על מה שיש. להשתעשע בהן.

חזק חזק ונתחזק!

וְאֵנִי תַּפְלִיתִי לִךָ יְהוָה אֶת רִצּוֹן אֱלֹהִים בָּרַב חֶסֶדְךָ עֲנֵנִי בְּאַמֶּת יִשְׁעֶךָ:

[תהילים ס"ט, יד]

על בית המדרש הישראלי לרבנות בהיברו יוניון קולג'

אין רעיון גדול שמתממש בעולם הזה בלא מנהיגות ערכית ואחראית עם שאר רוח, ובלא קהילה שחיה את האמונות והערכים ומקיימת אותם הלכה למעשה תוך פיתוח אורחות חיים, נרטיבים, טקסים וסמלים. בבית המדרש הישראלי לרבנות אנו לומדים ובוחנים, הלכה למעשה ומתוך עמדת שייכות, את שורשי היניקה של המסורת היהודית והתרבות הישראלית, אשר בעיצובן אנו רוצים לקחת חלק. כדי להיענות לצרכים ולאתגרים המתחדשים ללא הרף במציאות הישראלית וכדי להוות גורם משפיע ומשמעותי יותר במרחב הישראלי אנו מבקשות להכשיר מנהיגים ומנהיגות שיחקרו, יעבדו וינכסו לעצמם תפיסת עולם ציונית-יהודית הומניסטית ויהיו מוכנים לפעול כשליחים בכל מרחבי העשייה בחברה הישראלית לקידום השלום והצדק במסגרת השיח הפלורליסטי יהודי.

על 'עט רצון'

כתב העת 'עט רצון' הוא יוזמה שצמחה בבית המדרש הישראלי לרבנות. מטרתו כפולה: האחת, לאפשר מרחב ליצירה ספרותית, הגותית ואקדמית, לחברי וחברות קהילת הקולג'-המכון למדעי היהדות; והשניה, להעשיר את מאגר היצירות העומד לרשות נשות ואנשי הרוח והחינוך היהודי-פלורליסטי בישראל, בתפילות, בבתי מדרש ובטקסי חיים. כתב העת רואה אור ארבע פעמים בשנה.

[בית המדרש הישראלי לרבנות - היברו יוניון קולג'](#)

למידע נוסף: הרבה טליה אבנון - בנבנישתי, ראש בית המדרש הישראלי לרבנות. היברו יוניון קולג', ירושלים | tavnon@huc.edu

